

אבחון משפחתי
דר' ריקי פינצי-דותן

מושגי יסוד בראיה משפחתית-מערכתית

עפ"י הגישה המערכתית המשפחה היא אורגניזם חי. המשפחה נתפסת כיחידה חברתית מאורגנת, ולא אוסף של פרטים, וכל אחד תלוי ומושפע מהאחרים ביחסי גומלין הדדיים. ההדגש הוא על מערכת היחסים, מאפייניהם של היחסים וארגונם. הראייה המשפחתית מקשרת בין הפרספקטיבית התוך אישית לבין מערכת היחסים ברמה הבין-אישית.

1. **מערכת חברתית מאורגנת עם יחסי גומלין**, המושפעים מאישיות חבריה, ההיסטוריה שלהם והתנסויות העבר שלהם. קשרים וקונפליקטים מהעבר, במיוחד של ההורים, "צובעים" את היחסים, הבריתות המיתוסים והציפיות במשפחה.
2. **דפוסי תקשורת מעגליים ולא ליניאריים**, יחסי גומלין של היזון חוזר, כל אחד משפיע ומושפע בו זמנית. האינטראקציות ההדדיות פועלות כספירלה; יחסים סיבתיים שתלויים זה בזה ומופעלים ע"י מנגנון בקרה של היזון חוזר (חיובי או שלילי).
3. **מערכת המעבדת אינפורמציה** משני מקורות: **פנים משפחתית וחוץ משפחתית**. אינפורמציה חוץ משפחתית = שינויים סביבתיים, שמחוץ למשפחה, אשר על המשפחה להסתגל אליהם. ככל שהשינוי בלתי צפוי ובלתי מתוכנן הוא נחוה כלחצני יותר במשפחה (פיטורין פתאומיים לעומת החלפת מקום עבודה מתוכנן).
4. **תהליכים של שימור (הומאוסטזיס)** אשר שומרים על יציבות המערכת, ומונעים פרוק ע"י משוב שלילי להתנהגות חריגה **ותהליכי שינוי** - המאפשרים למשפחה להסתגל לשינויים פנימיים וחיצוניים מבלי שהמשפחה תאבד את שיווי המשקל שלה (הפציינט המזוהה כשומר על שיווי המשקל הפתלוגי).
5. **גבולות** - מווסתים את הקרבה הרגשית והמרחק במשפחה -
 - א. **חוץ** - גבולות מאוזנים, המאפשרים קשר עם דמויות וגורמים מחוץ למשפחה, גבולות חוץ פרוצים, או סגירות וחשדנות כלפי החוץ.
 - ב. **פנים** בין ההיררכיות - משפחה בנוייה מתת מערכות עם גבולות ברורים והיררכיה ברורה, ומכאן שנבנות במשפחה קואליציות (או בריתות) פתלוגיות ונורמטיביות.
 - ג. **בין הפרטים** - גבולות תואמים, ניכור, היטמעות, הזדהות השלכתית. נצפים בחיי היום יום בגבולות בזמן ובמרחב (בילוי זמן יחדיו, זמן לבד, פרטיות).
6. **חוקים** המארגנים את היחסים והתפקידים, אלו הסדרים וכללים של המשפחה (ברורים, או סמויים). החוקים יכולים להיות ברורים, נוקשים, מסתגלים. החוקים מגדירים את הגבולות וחלוקת התפקידים בבית.

תפקידים - מתייחסים לניהול המשפחה, ותפקידים המוטלים או לוקחים על עצמם בני המשפחה, אשר בד"כ שומרים על האיזון. נדבר על: היפוך תפקידים, ילד הורי, תפקיד ה"מלאך", הילד הרע, הקורבן, שעיר לעזאזל). התפקידים לעתים משקפים העברה בין דורית של מיתוסים ממשפחות המקור לגבי תפקידים שממלאים בני המשפחה.

8. תקשורת - נתייחס לתקשורת מילולית ולא מילולית, פתוחה וישרה או סמויה, מסרים כפולים, פתרון קונפליקטים מול conflict avoidance, או פתרון אלים. כבוד, ביקורתיות, הקשבה.

9. הורות - קואליציה הורית, הפעלת משמעת, קבלת החלטות, הצבת גבולות, עקביות (לעומת חוסר עקביות, או שרירותיות), מסגרת של כללים וחוקים או מסגרת קאוטית, מסר חברתי מוסרי (סוציאליזציה), מו"מ, מענה לצרכים ההתפתחותיים של הילדים, מאפשרת אוטונומיה ובנית זהות נפרדת.

הזנחה, התעללות.

ילדים עם "תפקידים הוריים".

השלכות על הילד מעולמו הפנימי של ההורה, היכולת של ההורה להפריד בין צרכיו לאלו של הילד.

אבחון משפחתי בהתאם למודל ה-Circumplex

מודל זה פותח ע"י Olson, Russel & Sprenkle מאוניברסיטת מינסוטה, והוא מבוסס על תאורטיקנים וחוקרים שונים בתחום המשפחה והגישה המערכתית. המודל מתמקד בשלושה אספקטים של חיי המשפחה: לכידות, הסתגלות ותקשורת. **הלכידות** מתייחסת לקשר הרגשי שיש לבני המשפחה, האחד כלפי השני, והוא מתואר על רצף של לכידות נמוכה = משפחות מנותקות (disengagement), לכידות נמוכה עד בינונית = משפחות נפרדות (separated), לכידות בינונית עד גבוהה = משפחות מחוברות (connected), לכידות גבוהה מאד (enmeshment). בשני קצוות הרצף נמצאות המשפחות הפתולוגיות: משפחות עם מעורבות יתר, מבלי מובחנות, הזדהות יתר, נדרשת לויאליות משפחתית אשר מעכבת את ההתפתחות, האינדיווידואציה והאוטונומיה של הפרטים. לעומת זאת משפחות מנותקות מאופיינות בקשר דל בין הפרטים, החוס, הקרבה, הדאגה, האכפתיות הם ברמה נמוכה. הרמות האמצעיות מאפשרות לפרט לאזן את הצרכים של תלות ועצמאות.

ההסתגלות מתייחסת ליכולת של המערכת הזוגית והמשפחתית לשנות את דפוסי היחסים, החוקים ותפקידים כתגובה ללחצים סביבתיים ומשפחתיים - נורמטיביים והתפתחותיים וכן משבריים פתאומיים. משתנה זה בוחן את הגמישות המשפחתית ויכולת השינוי של המשפחה על ארבע רמות: הסתגלות נוקשה, מובנית, גמישה, קאוטית. הרמות האמצעיות מאפשרות יציבות ושינוי (שהם שני המשתנים החשובים במערכת "פתוחה"), רמות אלו מדברות על הסתגלות מאוזנת = יכולת לפתור בצורה מאוזנת מצבים בעייתיים ע"י יכולת הערכת המצב שימוש באסטרטגיות מתאימות והערכות מחודשת. יש המדברים על שלושה מושגים הקשורים לכך: גמישות, אמפטיה ומוטיבציה.

קומוניקציה משפחתית - מיומנויות תקשורת, יכולת להתחלק ברגשות.

מימדי ה-Circumplex

מימד הלכידות

קשר רגשי - נאמנות וקרבה:

מנותק - נפרדות רגשית, העדר נאמנות משפחתית.

נפרד - נפרדות רגשית, לעתים נאמנות משפחתית.

מחובר - קרבה רגשית, מצופה נאמנות משפחתית.

סבוך - קרבה משפחתית מוגזמת, נאמנות למשפחה נדרשת. בד"כ אינפורמציה לא זורמת מהמשפחה החוצה, אך זורמת הרבה אינפורמציה לתוך המשפחה.

מעורבות משפחתית: רמת המגעים שיש לבני המשפחה האחד עם השני ביחידות זמן,

וזאת במהלך שיחה, בהיזון חוזר רגשי, תגובתיות האחד כלפי השני.

מנותק - רמה נמוכה של אינטראקציות ומעורבות בין חברי המשפחה, לעתים רחוקות

תגובות רגשיות בין חברי המשפחה.

נפרד - מקבלים מעורבות, אך מעדיפים מרחב בין-אישי, יש הפגנה מוגבלת של רגשות.

מחובר - מעורבות מודגשת וזוכה לעידוד, אך מרשים מרחב בין אישי ויש גם מקום לשמירה על הפרטיות. מעודדים ומעדיפים קשרים רגשיים. סבוך - רמה גבוהה של מעורבות תלותית (סימביוטית), כל אחד מגיב לשני מבלי מובחנות עצמי. תלות רגשית מופגנת (ילד בוכה \Leftarrow אימא בוכה, ולהפך).

יחסי הזוג: תת מערכת הזוג ויחסי הנישואין.

מנותק - נפרדות רגשית בולטת (מתייחס גם ליחסי מין).

נפרד - נפרדות רגשית בין בני הזוג.

מחובר - קרבה רגשית.

סבוך - תגובתיות רגשית מוגזמת.

קואליציות הורים ילדים:

מנותק - אין קרבה בין ההורה וילדו, נדבר על ילד דחוי.

נפרד - גבולות ברורים בין תת מערכת ההורים ותת מערכת הילדים, אך ישנה קרבה מסוימת (יש הרבה יותר קרבה בין בני הזוג שלעתים על חשבון הקרבה הורה-ילד).

מחובר - גבולות ברורים בין תת המערכות, היררכיה מובחנת עם קרבה בין ההורים וילדיהם.

סבוך - קואליציות בין דוריות (הורה+ילד), טריאנגולציות.

גבולות פנימיים: נעים בין נפרדות טוטלית עד העדר נפרדות ו-enmeshment. מימד זה

נבחן לאור ההתייחסות לזמן והמרחב המשפחתיים.

זמן: זמן פיזי ופסיכולוגי - זמן שנמצאים רגשית.

מנותק - זמן בנפרד מהמשפחה מקסימלי, לעתים נדירות נמצאים ביחד.

נפרד- זמן לבד חשוב, אך לעתים נמצאים יחדיו.

מחובר - זמן ביחד חשוב, אך יש גם הרשאה לזמן בנפרד.

סבוך - זמן רב ביחד, מרשים מעט זמן שלא ביחד, הדרישה המשפחתית להיות יחדיו כל הזמן.

מרחב: פיזי ורגשי, חדירות הגבולות.

מנותק - מרחב נפרד מועדף ודרוש (למשל: לאב יש חדר משלו, בו הוא מסתגר ולאחרים אין הרשאה להיכנס אליו).

נפרד - השתתפות במרחב, יש העדפה להגדרת מרחב בין-אישי.

מחובר - השתתפות במרחב המשפחתי, מכבדים את הפרטיות.

סבוך - מאפשרים מעט מרחב פרטי (בית בו אין דלתות פנימיות הוא דוגמא קיצונית).

קבלת החלטות:

מנותק - קבלת החלטות בלתי תלויה באחרים (כל אחד מחליט בשביל עצמו, מבלי להתייחס ולהתחשב בבני המשפחה האחרים).

נפרד - נעשות החלטות אינדיווידואליות, גם החלטות משותפות אפשריות.

מחובר - מעדיפים החלטות משותפות, אך לא הכרחי.

סבוך - אין החלטה מבלי לחשוף אותה לכלל המשפחה, ההחלטות נתונות למשאלות ולרצונות של כל בני המשפחה.
גבולות חיצוניים: נעים על רצף בין התמקדות בפעילויות מחוץ למשפחה לבין התמקדות בתוך המשפחה.

חברים:

מנותק - לכל אחד החברים שלו.
 נפרד - חברויות אינדיווידואליות, כשלעתים נדירות משתפים בהם את שאר חברי המשפחה.
 מחובר - חברויות אישיות שמשותפים בהן את שאר בני המשפחה.
 סבוך - מעדיפים חברי משפחה ("אשתי היא החברה הכי טובה שלי, אני לא מאמין בחברים מחוץ למשפחה"), יש הגבלה לגבי חברים אישיים.

תחומי עניין:

מנותק - תחומי עניין שונים ונפרדים לכל אחד.
 נפרד - מעודדים תחומי עניין נפרדים.
 מחובר - מעדיפים תחומי עניין משותפים.
 סבוך - תחומי עניין משותפים נדרשים, אין מקום לעניין אינדיווידואלי.

בילוי זמן פנוי:

מנותק - כל אחד עסוק בבידור ובתחביבים שלו.
 נפרד - מעודדים פעילויות נפרדות, יש יותר פעילויות נפרדות ממשותפות.
 מחובר - יותר פעילויות זמן חופשי יחדיו, מאשר אינדיווידואליות.
 סבוך - כולם תמיד מבלים יחדיו, אין מקום לבילוי אינדיווידואלי.

מימד ההסתגלות

מנהיגות (שליטה):

נוקשה - הנהגה אוטוריטיבית (בד"כ הורה אחד), ההורים עם בקרה ושליטה נוקשה על ילדיהם.
 מובנה - בד"כ אוטוריטיבית, אך יש גם מנהיגות שוויונית.
 גמיש - מנהיגות שוויונית, עם שינויים שוטפים.
 כאוטי - מנהיגות מוגבלת ומשתנה, מקרית; הבקרה והשליטה הבלתי מוצלחים של ההורים נדחים ע"י ילדיהם.

משפחות שתפקודן לא פונקציונלי נעות לרוב מהדפוס הנוקשה ("אתה תעשה מה שאני קובע" לדפוס הכאוטי ("אם אתה לא שומע בקולי, אז תעשה מה שאתה רוצה").

משמעת:

נוקשה - משמעת אוטוקרטית, "חוקים וסדרים" חד משמעיים ונוקשים, הילד יודע מראש מה התוצאה של כל "עבירה".
 מובנה - דמוקרטיית מסוימת, תוצאות צפויות, אך לעתים רחוקות הרפיה במשמעת.

גמיש - בד"כ דמוקרטית, ניתן לנהל מו"מ (למשל: לחשוב יחד עם הילד איזה עונש מגיע לו על "עבירה" שבצע, וניתן במו"מ להמיר את העונש באחר), לעתים הרפיה במשמעת. קאוטי - laissez faire, משמעת בלתי אפקטיבית, תוצאות בלתי צפויות, הרפיה בולטת במשמעת.

משא ומתן:

נוקשה - מעט מו"מ, החלטות נכפות ע"י ההורים.
 מובנה - מו"מ מובנה, אך ההחלטות נעשות בד"כ ע"י ההורים.
 גמיש - מו"מ גמיש, מסכימים על החלטות, ניתן להסכים מי יחליט, עקרון ההחלטה נתון למו"מ.
 כאוטי - משא ומתן בלתי נגמר, החלטות אימפולסיביות (שנכפות בשרירותיות).

תפקידים:

נוקשה - רפרטואר מצומצם וסטריאוטיפי, תפקידים מוגדרים בנוקשות.
 מובנה - תפקידים יציבים (ברור מי עושה מה), אך ניתן להשתתף בהם.
 גמיש - השתתפות במילוי תפקידים, השתנות שוטפת בתפקידים (מותאם לצרכים)
 כאוטי - העדר בהירות בתפקידים, התפקידים משתנים תכופות, היפוך בתפקידים ("ילד הורי").

חוקים:

נוקשה - כללים לא משתנים, החוקים נכפים בנוקשות.
 מובנה - מעט כללים משתנים, החוקים נכפים בתקיפות.
 גמיש - הכללים משתנים בהתאם לצמיחת המשפחה, נכפים בגמישות.
 כאוטי - הכללים משתנים כל הזמן, נכפים בחוסר עקביות.

מימד הקומוניקציה

ערוצי תקשורת: המשכיות של הקשבה, התמקדות בנושאי השיחה.
 רמת פונקציונליות נמוכה - המשכיות מעטה בתוכן, התוכן משתנה, הערות לא רלבנטיות, הסחות לא וורבליות, נושאי שיחה משתנים לעתים תכופות.
 תפקוד מאפשר - יש המשכיות מסוימת אך לא עקבית במהלך הזמן או בין המשתתפים; יש כמה הסחות לא רלבנטיות ורבליות ולא וורבליות; נושאי השיחה משתנים, אך לא באופן קבוע.

רמה פונקציונלית גבוהה - חברי המשפחה באופן עקבי שומרים על ערוצי התקשורת; מעט הסחות לא רלבנטיות; מאפשרים מחוות לא וורבליות; הנושאים משתנים בצורה תואמת (יש תחושה שהתייחסו לנושא, פתרו ועברו לאחר).

כבוד ואכפתיות:

רמת פונקציונלית נמוכה - העדר כבוד לרגשות או למסרים של האחר, או האחרים; יש אפשרות לפגיעות של חוסר כבוד, להפחתת ערך או השפלות.

תפקוד מאפשר - ברוב המקרים יש כבוד, אך לא באופן עקבי, לאורך זמן ואצל כל בני המשפחה.

רמה פונקציונלית גבוהה - באופן קבוע יש כבוד לרגשות ולמסרים של בני המשפחה.

בהירות:

רמה פונקציונלית נמוכה - מסרים וורבליים לא עקביים ולא ברורים, מסרים מטושטשים, כפולים, פער בין מסר ורבלי לבין מסר לא וורבלי.

תפקוד מאפשר - יש דרגה מסוימת של בהירות, אך לא עקבית ולא רצופה בזמן ולגבי כל בני המשפחה; יש כמה מסרים באי-הלימה.

רמה פונקציונלית גבוהה - מסרים פשוטים וישירים, לרוב הלימה במסרים.

חופש ביטוי:

רמה פונקציונלית נמוכה - כמעט ולא מדברים על עצמם ורגשותיהם (כל אחד מדבר על האחרים).

תפקוד מאפשר - יש מעט התייחסות ל"עצמי", לרגשות וליחסים.

רמה פונקציונלית גבוהה - דיון פתוח כל אחד על עצמו, יש מקום להתייחסות לרגשות וליחסים.

מיומנויות תקשורת:

1. אמפטיה - על רצף - לעתים נדירות, לפעמים, לרוב נצפה.

2. תשומת לב והקשבה - על רצף - לעתים נדירות, לפעמים, לרוב נצפה.

מיומנויות שיחה:

1. דיבור כל אחד בשביל עצמו.

2. דיבור בשביל אחרים.

3. כניסה האחד לדברי השני, הפרעות.

4. סגירה מוקדמת של נושאים.

נושאים נוספים לבדיקה (שהמודל אינו מתייחס אליהם):

סודות במשפחה

המובחנות והנפרדות הבין דורית

תמות משפחתיות - "מורשת" ומיתוסים בין דורים (כסד מגביל או שיש גמישות והתאמה לכל אחד מבני הזוג "והמורשת" שהביא אתו לנישואין).

חוזה הנישואין הראשוני - נוקשות או התאמה של החוזה הראשוני למעגל החיים ולצרכים המשתנים של בני הזוג.

ציפיות מהילדים, משמעות הילד והסימפטום שלו עבור ההורים והמשפחה, השלכות הוריות, הזדהויות השלכתיות.

אבחון משפחתי בהתאם למודל ה-McMaster

(פותח ע"י Epstein & Bishop באוניברסיטת McMaster).

מודל זה מתייחס למשפחות שאינן דווקא בטיפול, הוא מתמקד בהערכת הפונקציונליות ופתרון הבעיות במשפחה ולא דווקא על הפתולוגיה. המשפחה נתפסת כיחידה פותרת בעיות. בתוך המשפחה קיימים כוחות שבאים לידי ביטוי בתהליך של שיתוף פעולה. למשפחה יש תפקיד מרכזי בהתפתחות של חבריה ולה שלושה סוגי משימות עיקריים:

- א. משימות בסיסיות קיומיות - משימות אינסטרומנטליות כפרנסה, מזון בריאות.
- ב. משימות התפתחותיות - דאגה להתפתחות התקינה של בני המשפחה בהתאם לשלבים והמשימות השונות בכל שלב.
- ג. משימות בעת משבר או איום - התמודדות עם אירועים בלתי צפויים, הסתגלות למצבי דחק ומשבר, התמודדות עם הדרישות המעשיות וההשלכות הרגשיות.

משפחות נבדלות בדרך שהן מבצעות את משימותיהן, יש משפחות שדווקא משימות אינסטרומנטליות הן בעיה עבורן, ואחרות מתקשות סביב נושאי חינוך הילדים. יש משפחות שמתמודדות טוב עם המשימות הבסיסיות וההתפתחותיות, אך מתקשות בעת איום של אסון, או סכנה. קושי זה לעתים נעוץ בפגיעות קודמות של המשפחה. המודל מזהה מספר תחומי תפקיד עיקריים של משפחות: (1 פתרון בעיות, 2 קומוניקציה, 3 תפקידים, 4 תגובתיות רגשית, 5 מעורבות רגשית, 6 שליטה וארגון. המשפחות מנותחות על רצף של התמודדות עם תחומים אלו, כשלעתים תחום קשור בתחום או חופף לו (למשל פתרון בעיות מתקשר לתחום הקומוניקציה).

א. פתרון בעיות - יכולת המשפחה לפתור בעיות בצורה שתאפשר תפקוד אפקטיבי, זאת ע"י: זיהוי הבעיה, קומוניקציה סביב הבעיה, אלטרנטיבות לפעולה שיאפשרו פתרון, החלטה לגבי האלטרנטיבה המתאימה, פעולה והמשכיות הפעולה בהתאם להערכת האפקטיביות שלה.

משפחות בעייתיות לא מזהות את הבעיה, הם חשים מצוקה, אך לא מצליחים להגדיר אותה, או כשיש קיטוב במשפחה (פיצול) - חלק מגדירים שיש בעיה והאחרים טוענים שאין בעיה. לקשיים בזיהוי הבעיה יכולים לתרום שימוש במנגנוני הגנה כהשלכה, הכחשה, עיוות, התקה.

במשפחות אחרות יכולה להיות מודעות לבעיה, אך אין בהן דיון על הבעיה ודרכי פתרונה. אחרות ידברו על דרכי פתרון, אך לא יגיעו להסכמה, כל אחד ינסה ליישם את הפתרון שלו, והדבר יוצר בלבול במשפחה. במשפחות אחרות יבחר פתרון, אך הבעיה ביישומה, או שהישום אינו מביא לתוצאות ויוצר בעיה חדשה, או סימפטום חדש.

ב. קומוניקציה - הדרך שבה משפחות מתחלקות באינפורמציה, מתייחס למרכיבים מילוליים ובלתי מילוליים של קומוניקציה. ישנם ארבעה מימדים: קומוניקציה ברורה וישירה, ברורה ולא ישירה, מסוות וישירה, מסוות ועקיפה. במשפחות תקינות הקומוניקציה ברורה וישירה ועוסקת בתכנים רגשיים ומעשיים.

ג. תפקידים - כוללים מימד אינסטרומנטלי ורגשי. משפחות שונות זו מזו בחלוקת התפקידים ובדרך ביצועם במשפחה. נבחן האם החלוקה מאוזנת ותואמת גיל, מידת האחזיות של כל פרט לגבי התפקידים שלו, גמישות בחלוקת התפקידים, מעקב אחרי ביצוע. אחת השאלות החשובות מי אחראי להקצאת התפקידים? ההורים? במשפחות בעייתיות אין להורים יכולת לבצע תפקידים הוריים (נבחן אזי מסוגלות הורית), להקצות תפקידים ולפקח על ביצועם.

ד. תגובתיות רגשית - זוהי רמה בין-אישית הבוחנת את היכולת להגיב למגוון גירויים, בכמות ובאיכות מתאימה של רגש. המודל מזהה שתי קבוצות עיקריות של רגשות: רגשות הקשורים לרווחת חיי היום יום (שמחה, חיבה) ורגשות הכרוכים בעתות חירום ומצוקה (כעס, פחד, עצב, אכזבה, דיכאון). ככל שרפרטואר התגובתיות הרגשית רחב יותר כך יהיו תגובות מתאימות יותר.

ה. מעורבות רגשית - המידה שבה מגלים בני המשפחה מעורבות ועניין בבני המשפחה האחרים. המודל מזהה מספר סוגי מעורבות: (1) העדר מעורבות= אין רצון לגלות עניין ואכפתיות; (2) מעורבות ללא רגשות= המעורבות היא אינטלקטואלית ולא רגשית; (3) מעורבות נרקסיסטית המכוונת לדאגה לעצמי; (4) מעורבות אמפתית; (5) מעורבות יתר= כניסה ללא צורך לחיי השני; (6) מעורבות סימביוטית שמאופיינת בהעדר מובחנות, עלולה להביא לתגובות קיצוניות במקרי ניתוק (כמו מוות). משפחה "בריאה" נמצאת בתחום האמצעי של הרצף - מעורבות אמפתית.

ו. שליטה וארגון ההתמודדות המשפחתית - הדרך בה המשפחה שומרת ומטפלת בהתנהגויות בני המשפחה, ושומרת על סטנדרטים של התנהגות. מימד זה מתייחס לשלושה תחומים עיקריים: איום פיזי (התנהגויות שמסכנות את בני המשפחה: אלימות פיזית, הסתכנות), צרכים פסיכו-ביולוגיים (הפרעות אכילה, שעות שינה, הרגלי ניקיון, שמירה על גבולות ההורים, גילוי עריות), סוציאליזציה (כללי ה"מותר והאסור", כללי התנהגות בבית ומחוצה לו, תגובות להתנהגות חברתית חריגה: סמים, התרועעות עם עבריינים). משפחות מפתחות דפוסי פיקוח הקשורים בחיי היום יום, הארגון מתייחס למידת הצבת הגבולות של ההורים, הפיקוח על התנהגויות בני המשפחה ויחסיהם עם הסביבה. ישנם כמה סוגי שליטה התנהגותיים (פיקוח): (1) נוקשה = אין התחשבות בגילאי הילדים, בצורכיהם ונסיבות חייהם, בסגנון זה יש מעט מקום למו"מ או שינוי. (2) גמיש =

מאפשר שינויים בהתאם לנסיבות, תוך מו"מ. 3) Laissez faire = עקביות בחוסר גבולות, כל אחד הישר בעיני יעשה. 4) כאוטי = שינוי והחלפת סגנון פיקוח ושליטה נעשים באופן מקרי, בני המשפחה לא יודעים מהם הכללים למצב נתון, יוצר חוסר ודאות, מסרים כפולים ובלתי ברורים.

במשפחות בעייתיות נמצא מספר מאפיינים, חלקם או מרביתם: א) התנהגות המסכנת פיזית את חברי המשפחה (אלימות, נטיות אובדניות), ב) דפוסי התנהגות עם נטייה לעבריינות, או סטייה חברתית, ג) חוסר הערכה הדדי, ד) אין הסכמה לגבי כללי התנהגות \Leftarrow קונפליקט, ה) מעבר תכוף ובלתי צפוי מדפוס פיקוח ושליטה אחד למשנהו, ו) יש הסכמה הורית לגבי כללי התנהגות, אך אין ציות של חברי המשפחה. להורים אין יכולת להפעיל סמכות הורית ולשלוט בהתנהגויות הילדים \Leftarrow קונפליקט תמידי בין ההורים לילדים.

Skynner ממפה משפחות בהתאם לשלוש רמות: משפחות בריאות, ביניים ומשפחות דיס-פונקציונליות:

1. מבנה הכוח (Power Structure):

משפחות בריאות: הבנייה גמישה - קואליציה הורית מתפקדת, שוות כוח, אך מתייעצים עם הילדים על החלטות באמצעות מו"מ, היררכיה ברורה עם כבוד הדדי.
משפחות עם תפקוד ביניים: הבנייה נוקשה - שליטה הורית נוקשה, מעט מו"מ. ההורים לעתים מתחרים ביניהם על שליטה או בילדים, או ביחסים ביניהם.
משפחות עם ליקויים בתפקוד: משפחות כאוטיות - קואליציה הורה ילד (לרוב האם והפצינט המזוהה); האב לא אפקטיבי, או מורחק.

2. דיפרנציאציה:

משפחות בריאות: זהות ברורה, מוגדרת היטב ובטוחה, המאפשרת רמות גבוהות של קרבה ואינטימיות, עם רמת אחריות אינדיווידואלית גבוהה. הילדים נתפסים בצורה מדויקת, ומורשים להתפתח כאינדיווידואליים. עליהם לא מוטל משא של חוויות העבר של ההורים. היחסים עם העולם החיצון והמשפחה המורחבת הם כמו בין חברי המשפחה – עם גבולות ברורים ואפשרות לנוע קדימה ואחורנית בין מעורבות קרובה ולהיות לבד.
משפחות עם תפקוד ביניים: נפרדות המושגת באמצעות התרחקות – הזהות מוגדרת היטב, אך במחיר של התרחקות רגשית – גורם לעיכוב של הספונטניות ומימוש פוטנציאל, תפקידים סטריאוטיפיים (כולל תפקידי מין).

משפחות עם ליקויים בתפקוד: Fusion – גבולות מטושטשים, זהות בלתי ברורה (יכול להיות גם בלבול בזהות מינית), יחסים פולשניים, השתנות בתפקידים (shifting roles), האשמות, שעריר לעזאזל, התחמקות מאחריות.

3. תקשורת

משפחות בריאות: תקשורת פתוחה, ישירה, בהירה, כנה; התקשורת מלאת חיים, ספונטנית; מקבלת תוך שקול אחראי רעיונות חדשים.
משפחות עם תפקוד ביניים: התקשורת ברורה יותר מאשר במשפחות לא-פונקציונליות, אך היא נוקשה, בעלת גוון סטריאוטיפי (לרוב שטחית), ליקוי בהדדיות; אימפרוביזציות נוכח רעיונות חדשים.

משפחות עם ליקויים בתפקוד: תקשורת מבלבלת, מעורפלת, פולשנית, סותרת; מסרים כפולים, מיסטיפיקציה, אימפרוביזציות.

4. יחסים:

משפחות בריאות: עמדות של אמון בסיסי כלפי קרבה וקשר. יחסי קרבה, חום, התחשבות הדדית, ואחריות. רגשות אמביוולנטיים מתקבלים כנורמליים. תפיסות עצמיות ושל האחר אינטגרטיביות, סיפוק הדדי, קומפלמנטריות בתפקידי הזוגיות, סיפוק הדדי מהמיניות.

משפחות עם תפקוד ביניים : פגיעה באמון הבסיסי, זקוקים לשליטה נוקשה של ה"עצמי" ושל אחרים. הדחקות ודיכוי רגשות. אין קבלה של רגשות אמביוולנטיים, משפחות אלו מתמודדות עם הדחקות והיפוך תגובה נוכח דחפים הנתפסים כ"רעים". היעדר שביעות רצון מחיי הנישואין, תחרות של שליטה/ הכנעה בתפקידים.

משפחות עם ליקויים בתפקוד : אופוזיציונליות וחוסר אמון – ציפיות לרוע (בוגדנות, הרסנות). אין אינטגרציה של רגשות אמביוולנטיים, התנדדות בין קיצוניות אחת לשניה; חוסר קביעות עמה מתמודדים באמצעות הכחשה. פיצולים שבאים לידי ביטוי גם בקואליציות פורצות דורות – הורה-ילד.

5. תחושת מציאות:

משפחות בריאות: דימוי של ה"עצמי" ושל המשפחה בהלימה עם המציאות. **משפחות עם תפקוד ביניים** : תחושת מציאות אדקוטיית של תפקוד אֶפֶקטיבי, אך נמצא כמה עיוותים ואי הלימות של מיתוסים משפחתיים. **משפחות עם ליקויים בתפקוד** : התכחשות למציאות, בריחה לפנטזיות של שביעות רצון.

6. רגשות (affect)

משפחות בריאות: חום, הנאה הדדית, הומור, שנינות (תבונה), רכות, אמפתיה. **משפחות עם תפקוד ביניים** : עוינות, אך אין סדיזם; רגשות מאופקים ועצורים, תחושה של העדר הנאה וצמצום. **משפחות עם ליקויים בתפקוד** : ציניות, עוינות, סדיזם, חוסר תקווה וייאוש.

7. עמדות כלפי שינוי, אובדן

משפחות בריאות: ישנה קבלה מציאותית של שינוי, גדילה. פרידות ומוות מעובדים; כל זאת הודות ל: 1. קואליציה הורית חזקה, 2) קשרים מגוונים וחזקים מחוץ למשפחה, 3) מערכת ערכים גבוהה. **משפחות עם תפקוד ביניים** : מתמודדים עם שינוי ואובדן, אך עם קושי וכאב רב. אין ממש עיבוד של פרידות ואובדן; מוצאים תחליפים לאלו ש"אבדו" (בגלל פרידה או מוות) והרגשות מועברים ל"תחליף" במקום לעשות הפנמה של מי שאבד. **משפחות עם ליקויים בתפקוד** : אינן מסוגלות להתמודד עם שינוי ואובדן. בריחה לתוך פנטזיה של "זמן לא קיים", והכחשה של הפרידות והמוות.